

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДОНОРСТВА ТА ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Ковтун Г.І., кандидат медичних наук,
«Інститут серця МОЗ України», м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9689-2055>
Орлова Н.М., доктор медичних наук, професор,
Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8413-5310>

Трансплантація людських клітин, тканин чи органів рятує безліч життів та відновлює основні функції організму людини у тих випадках, коли відсутні альтернативні методи лікування з порівнянною ефективністю. Вона має глобальне медичне, соціальне та економічне значення. У світі доведено медичну ефективність трансплантації як методу лікування, а соціально-економічна ефективність трансплантації полягає у поверненні до активного життя населення працездатного віку [1].

Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» [2] заклав юридичні основи для реалізації донорства та трансплантації органів в Україні, що обумовлює нагальну необхідність обґрунтування медико-організаційних засад розвитку трансплантації як на державному, так і на регіональному рівні.

Актуальність проблеми в Україні зростає у зв'язку із включенням у 2024 році до програми державних медичних гарантій нових пакетів: «Лікування дорослих та дітей методом трансплантації органів»; «Лікування дорослих та дітей методом трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин» [3].

Проведений нами аналіз діючої в Україні регіональної моделі донорства та трансплантації органів засвідчив, що регіональні центри донорства та трансплантації, донорські бази, бюро судово-медичної експертизи, кардіологічні центри є досить розрізненими та не становлять систему. Відсутній системний підхід у організації їх діяльності, що заважає координації, цілісності відносин та зв'язків між ними, формуванню ефективної стратегії роботи регіональних систем органного донорства та трансплантації органів. У регіонах практично відсутні організаційні механізми реалізації законів про трансплантацію органів і тканин.

З метою оптимізації трансплантаційної допомоги у регіонах ми пропонуємо створити об'єднані регіональні системи, які мають включати дві ланки в організації донорства та трансплантації органів.

Перша ланка – районні стаціонари, включені до переліку донорських баз, які надають екстрену неврологічну та нейрохірургічну допомогу населенню. Їх основна функція, як донорських баз трансплантаційної допомоги, є забезпечення посмертними донорами регіональних центрів.

Другу ланку моделі становлять регіональні трансплантаційні центри (РТЦ). Основна функція РТЦ – централізоване управління об'єднаною регіональною системою донорства та трансплантації органів, розробка стратегії організації роботи з органного донорства у регіоні, алгоритмізація етапів технології донорства, трансплант координація регіонального донорського процесу.

Обґрунтування та розробку моделі РТЦ здійснено з використанням методу системного підходу у його шести аспектах:

- системно-компонентному (структурні підрозділи РТЦ для надання мультидисциплінарної трансплантаційної допомоги; їх кадрове та матеріально-технічне забезпечення; локальні розпорядчі документи; медико-технологічні стандарти процесу надання трансплантаційної допомоги; медико-статистична інформація; інформаційно-програмне забезпечення тощо);

- системно-функціональному (повноваження та функціональні обов'язки фахівців, які надають трансплантаційну допомогу, а також керівників різних рівнів управління закладом);

- системно-структурному (взаємовідносини між керівництвом та структурними підрозділами; між усіма лікарями, які дотичні до надання трансплантаційної допомоги; схеми руху медичної інформації);

- системно-інтегративному (діяльність із запровадження інновацій щодо нових форм організації роботи та новітніх лікувально-діагностичних технологій; професійне зростання працівників);

- системно-комунікаційному (розвиток зовнішніх комунікацій РТЦ із закладами охорони здоров'я регіону);

- системно-історичному (використання позитивного історичного, у т. ч. зарубіжного, досвіду організації трансплантаційної допомоги хворим з метою послідовного її удосконалення).

Встановлено, що до структури РТЦ мають входити операційні, відділення анестезії та реанімації, шпитальні палати. Основною

функцією відділення анестезії та реанімації РТЦ є безпосередньо трансплантація органів, технічно грамотне виконання власне операцій з експлантації та пересадки. З метою оптимізації лікувально-діагностичного процесу у запропонованій регіональній моделі донорства та трансплантації органів важливо налагодити механізм передачі пацієнтів з донорських баз до РТЦ, забезпечити контроль над розподілом органів, запровадити сучасні стандарти медичних технологій на всіх етапах донорського процесу.

З метою здійснення управління та методичного керівництва регіональною системою РТЦ у своєму складі повинен мати організаційно-методичний кабінет. Його завданнями є курація закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), включених до переліку донорських баз, забезпечення консультативної допомоги та інформативної підтримки лікарів анестезіологів-реаніматологів донорських баз, які беруть участь у процесі органного донорства, проведення для них семінарів щодо констатації смерті мозку пацієнта, порядку кондиціонування посмертного донора та ін.

РТЦ, як центр донорства органів у регіоні, виконує функцію загального керівництва та ресурсного забезпечення регіональної системи в цілому. Забезпечує адекватне фінансування медичних послуг у ЗОЗ з урахуванням їх собівартості та необхідного рівня якості, визначення потреб у ресурсах, вибудовування логістики управління запасами витратних матеріалів та медикаментів тощо. Здійснює моніторинг та забезпечує підвищення кваліфікації спеціалістів донорських баз з метою підвищення ефективності виїздів донорських бригад регіональних центрів.

У свою чергу, методичну допомогу РТЦ мають надавати наукові центри м. Києва, які займаються трансплантацією органів.

Системна оптимізація організації регіонального донорства та трансплантації органів на підставі міждисциплінарного підходу (залучення до співпраці фахівців суміжних спеціальностей: кардіологів, нефрологів тощо) та міжсекторального підходу, який передбачає співпраці цілої низки регіональних організацій (обласної адміністрації, вищих медичних навчальних закладів регіону, служителів традиційних конфесій, ЗМІ, регіональної служби санітарної авіації та санітарного транспорту, установ судової медичної експертизи, органів прокуратури, слідства, ДАІ) забезпечить поступальний розвиток органного донорства та трансплантаційної допомоги у регіонах України.

Сучасна системна оптимізація організації регіонального донорства та трансплантації органів вимагатиме нового підходу до підготовки її кадрів. Необхідним є створення спеціальних програм для лікарів трансплант-координаторів, з урахуванням того, що їх функції містять як медичну, так і соціальну, наукову та економічну складову.

Для ефективного розвитку регіональних систем донорства та трансплантаційної допомоги необхідною є також законодавча підтримка. Практично законодавство жодної країни у галузі трансплантації не можна вважати абсолютно досконалим. Чинне законодавство України не захищає повною мірою інтереси реципієнтів, які очікують на трансплантацію, медичних працівників, які постійно перебувають під загрозою кримінального покарання за фактом вилучення органів. Тільки на підставі безперервної, цілеспрямованої політики держави щодо вдосконалення законодавства із донорства та трансплантації органів, можливо досягти успіху у цій сфері.

Оптимізація організації регіональних систем донорства та трансплантації органів вимагає також застосування сучасних наукових підходів: маркетингового, ситуаційного, процесорного та ін. до управління сучасною моделлю системи регіонального донорства та трансплантації з метою забезпечення її відповідності сучасним принципам менеджменту.

Перераховані напрями розвитку донорства та трансплантації органів у регіонах України використані нами для обґрунтування та розробки моделі регіональної системи донорства та трансплантації органів.

Література:

1. WHO. Transplantation. URL: https://www.who.int/health-topics/transplantation#tab=tab_1 (date of application: 15.02.2024).

2. Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» від 17.05.2018 № 2427-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

3. Постанова КМУ «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році» від 22.12.2023 № 1394. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-realizatsii-prohramy-derzhavnykh-harantii-medychnoho-obsluhovuvannia-naselennia-u-2024-rotsi-i221223-1394> (дата звернення: 15.02.2024).